

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Vliv mise EU a NATO na stabilitu oblasti Adenského zálivu a
Arabského moře**

Bakalářská práce

Autor: Eva Lambertová

Vedoucí práce: Ing. Zbyšek Korecki, Ph.D.

Brno 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci „*Vliv mise EU a NATO na stabilitu oblasti Adenského zálivu a Arabského moře*“ vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1. autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) se vyžádám písemné stanovisko univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 22. 5. 2015

.....

Eva Lambertová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu Ing. Zbyškovi Korecki, Ph.D. za čas, rady a odborné vedení mé bakalářské práce, jeho trpělivost, vstřícný přístup a cenné rady, které mi v průběhu zpracování poskytl.

Abstrakt

LAMBERTOVÁ, E.: Vliv mise EU a NATO na stabilitu regionu Adenského zálivu a Arabského moře. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, 2015. Vedoucí bakalářské práce: Ing. Zbyšek Korecki, Ph.D.

Bakalářská práce analyzuje dopady misí EU a NATO na stabilitu regionu Afrického rohu. Mise EU ATALANTA v oblasti působí od roku 2008 a mise NATO Ocean Shield od roku 2009. Práce zkoumá vývoj počtu pirátských útoků na lodě proplouvající nebezpečnou oblastí. Hodnotí působení misí v oblasti a navrhuje možnosti řešení bezpečnostní situace v regionu.

Klíčová slova

Somálsko, pirátství, Atalanta, Ocean Shield, zhroucený stát, bezpečnost, NATO, EU

Abstract

LAMBERTOVÁ, E.: The impact of the EU and NATO mission to the stability of the Gulf of Aden and Arabian sea region. Bachelor thesis. Brno: Mendel University in Brno, Faculty of Regional Development and International Studies, 2015. Thesis supervisor: Ing. Zbyšek Korecki, Ph.D.

The bachelor thesis analyzes the impacts of EU and NATO missions to the stability of Horn of Africa region. Mission of EU ATALANTA is in the area since 2008 and mission of NATO since 2009. The thesis examine trends in the frequency of piracy attacks to the ships sailing through the dangerous area. Evaluates results of the missions in the region and suggest possible solutions of the security situation in this area.

Key words

Somalia, piracy, Atalanta, Ocean Shield, failed state, security, NATO, EU

OBSAH

Úvod.....	8
Cíl práce	8
Metodika práce	8
1. Literární rešerše	10
1.1 Regionální rozvoj	10
1.2 Bezpečnost	10
1.2.1 Bezpečnostní hrozba.....	12
1.3 Riziko	12
1.3.1 Vyhodnocování rizik	13
1.3.2 Analýza rizik	13
1.4 Terorismus.....	14
1.4.1 Boj proti terorismu	17
1.5 Pirátství.....	17
1.6 Zhroucený stát	18
1.7 Pojistné platby a závažné škodní události	19
2. Analytická část.....	20
2.1 Obecná definice regionu.....	20
2.2 Vznik pirátství	22
2.3 Nárůst mezinárodního obchodu.....	22
2.4 Nárůst pirátství ve světě	23
2.5 Somálské pirátství	25
2.5.1 Podmínky pirátství v Somálsku.....	27
2.6 Dopady somálského pirátství na ceny zboží	29
2.7 Reakce Mezinárodního společenství na situaci v Somálsku	30
2.8 Operace Atalanta	31
2.8.1 Hlavní cíle	31

2.8.2 Budoucí mandát.....	32
2.9 Mise NATO.....	33
2.10 Pirátství v mezinárodním právu	34
2.11 Pojištění lodí.....	35
3. Návrhová část	36
3.1 Zlepšení zabezpečení proplouvajících lodí	36
3.2 Zastavení nelegálního rybolovu v somálských vodách.....	38
3.3 „Somalizace “ problému	38
Závěr.....	40
Seznam použitých zdrojů.....	41
Knižní publikace.....	41
Seznam použitých zkratk.....	45
Seznam tabulek a obrázků	46
Přílohy	47

Úvod

Od roku 2000 se pirátství stalo bezpečnostním a ekonomickým problémem, který vyžaduje pozornost mezinárodního společenství. Na přelomu tisíciletí nárůst celosvětového obchodu a globalizace vedly ke zvýšení počtu produktů, které jsou dopravovány po námořních trasách, právě proto se pozornost potenciálních pirátů přesunula na tyto cíle. Pirátství se v posledních letech rozmohlo převážně v oblasti Afrického rohu, podél somálských břehů, kde představuje hlavní hrozbu mezinárodnímu obchodu. Vzhledem k tomu, že je ohrožen celosvětový obchod, zabývají se problematikou útoků státní představitelé, přepravní společnosti, jejichž zboží je ohrožováno i zákazníci, na které mohou mít útoky negativní dopad, pokud dojde ke zvýšení ceny dovážených produktů. V bakalářské práci určím příčiny, které vedly k nárůstu počtu útoků v oblasti Afrického rohu a následné intervenci NATO, EU a dalších států do zmiňovaného regionu. Blíže zde budou popsány mise Evropské unie – Atalanta a mise NATO – Ocean shield, které mají za cíl dohlížet na bezpečnost v tomto regionu, chránit obchodní a humanitární lodě proplouvající rizikovou oblastí.

Cíl práce

Cílem bakalářské práce je popsat a analyzovat dopady misí Evropské unie a Severoatlantické aliance na bezpečnostní stabilitu v oblasti Afrického rohu, na rozvoj regionu a popsat jejich vliv na námořní dopravu. Najít důvody, kvůli kterým došlo v posledních letech k nárůstu útoků v této oblasti a na závěr navrhnout vhodné řešení vzniklé situace.

Metodika práce

Období, které zde bude zkoumáno, je vymezeno od roku 2008 až do současnosti, i když je zřejmé, že v některých případech se bude nutné zabývat i dobou před rokem 2008, zejména pokud budu zkoumat vývoj v Somálsku a důvody, které vedly k rozšíření pirátství právě v této oblasti. Bakalářská práce hledá možné důvody, proč v oblasti Afrického rohu došlo k takovému nárůstu útoků a v závěrečné části navrhuje možné způsoby, které by vedly ke zlepšení bezpečnostní situace v regionu.

Jako zdroje jsou převážně použity materiály dostupné z webových stránek NATO, EU NAVFOR, ICC a další. Jedná se o zprávy z misí, výroční zprávy a odborné články. Práce využívá komparativní metody, pro její správné provedení je nutné přesně definovat objekty komparace, určit si cíle, stanovit si kritéria pro vlastní analýzu objektů a časové a geografické

vymezení komparace. Data vyplývající ze statistik Mezinárodní obchodní komory (ICC) a výročních zpráv z misí byla modelována prostřednictvím tabulek a grafů.

V části literární rešerše práce čerpá převážně z knižních zdrojů, pro přesnou definici pojmů je využito více zdrojů, aby byla jejich formulace co nejpřesnější. Analytická část se opírá převážně o zdroje převážně z Mezinárodní obchodní komory (ICC), jejíž součástí je Služba monitorující kriminální činnost (CCS), úsek zabývající se kriminální činností. CCS se skládá ze tří úřadů, je to Mezinárodní námořní úřad, finanční vyšetřovací úřad a úřad zabývající se paděláním. Pro tuto práci je klíčovým zdrojem informací Mezinárodní námořní komora (IMB), která se zaměřuje na námořní, dopravní a obchodní podvody. Je důležitým informačním zdrojem pro mezinárodní námořní průmysl a odvětví s ním spojenými. IMB spravuje Piracy reporting center, server který informuje o útocích a má za cíl potlačení pirátství a ozbrojených loupeží. (icc-ccs.org, 2014)

Dalším významným zdrojem je Konference OSN o obchodu a rozvoji (*UNCTAD*), která byla založena v roce 1964 a je *základním orgánem Valného shromáždění pro problematiku obchodu a rozvoje. Jejím cílem je posilování obchodu a ekonomického růstu zejména v rozvojových zemích. UNCTAD provádí výzkum a analýzy, organizuje mezivládní jednání, technickou spolupráci.* Jejím členem je 192 států. (osn.cz, 2014)

1. Literární rešerše

1.1 Regionální rozvoj

Řešení otázek regionálního rozvoje na odborné úrovni je poměrně novou záležitostí. Odborníci se tímto tématem začali zabývat ve 30. letech 20. století. Definice není přesně stanovená, přesto lze říci, že regionální rozvoj je možno chápat ve dvou základních přístupech – praktickém a akademickém. (Wokoun, 2008)

Praktické chápání regionálního rozvoje znamená vyšší využívání a zvyšování potenciálu jistého systematicky vymezeného území, které vzniká v důsledku prostorové optimalizace socioekonomických aktivit a využití přírodních zdrojů. Efektivní využití se projevuje v lepší konkurenceschopnosti soukromého sektoru, životní úrovni obyvatel, stavu životního prostředí atd. Potenciál regionu lze hodnotit pomocí ukazatelů HDP na obyvatele, míry nezaměstnanosti, průměrné mzdy, vzdělanostní struktury, kvality a dostupnosti infrastruktury atd. Přírodně-geografický potenciál lze hodnotit např. množstvím a kvalitou nerostných surovin, znečištěním ovzduší, vod a půdy. Toto praktické chápání regionálního rozvoje používají zejména neakademické instituce, tj. zejména krajské, městské, obecní úřady a soukromé společnosti. (tamtéž)

Akademický přístup chápe regionální rozvoj jako aplikaci nauk, zejména ekonomie, geografie a sociologie, řešících jevy, procesy a vztahy systematicky vymezeného prostoru, které jsou ovlivněny přírodně-geografickými, ekonomickými a sociálními podmínkami v daném regionu. Primární je hledání příčinných zákonitostí, rozmisťování ekonomických činností, nerovnoměrného osídlování území a navazující hledání nástrojů pro ovlivnění těchto procesů, ovlivnitelných a neovlivnitelných faktorů rozvoje apod. Toto chápání regionálního rozvoje se často nazývá regionalistikou a je akademickou sférou. Bývá také nazýváno regionální vědou. Termín však není správný, protože regionální věda je pouze jedním ze směrů výzkumu regionálního rozvoje, který byl vytvořen Waltrem Isardem, a který je charakteristický svými neoliberalními východisky. Na poznatky regionálního rozvoje navazuje regionální politika, která pracuje se získanými daty. (tamtéž)

1.2 Bezpečnost

Bezpečnost je stav, kdy je systém schopen odolávat známým a předvídatelným vnějším a vnitřním hrozbám, které mohou negativně působit proti jednotlivým prvkům, tak aby byla

zachována struktura systému, jeho stabilita, spolehlivost a chování s cílovostí. Je to míra stability systému a jeho primární a sekundární adaptace. (mvcr.cz, 2015)

Hobbes tvrdí, že bezpečnost jedince závisí na členství v politickém společenství, které je garantem bezpečnosti na mezinárodní úrovni. V prvních třech desetiletích studené války byla bezpečnost chápána jako všezahrnující pojem spojený především s hrozbami vojenského charakteru. Na počátku osmdesátých let přišli zástupci tzv. Kodaňské školy se studiem bezpečnosti v jednotlivých dimenzích. (Eichler, 2009)

Vojenská bezpečnost je spojována se zájmy státu, a proto o ni hovoříme jako o státocentrické bezpečnosti. Spočívá v opatřeních, které přijímají státy či koalice s cílem prevence proti konkrétním i budoucím hrozbám vojenského charakteru. Je chápána jako zajištění státu proti hrozbě útoku, obsazení jeho území, blokády nebo bombardování. K zajištění této bezpečnosti musí státy nebo koalice disponovat ozbrojenými silami, které musí být dobře vyzbrojené a vycvičené, aby mohly v případě útoku, co nejlépe reagovat.

Politická bezpečnost, se vztahuje především k organizační stabilitě států. Hlavním územním činitelem je stát, roli činitele bezpečnostní politiky sehrávají zejména vlády, které mohou poukazovat na dva základní druhy hrozeb: vnější a vnitřní. Ve stabilních státech je vysoká míra vnitřní kontroly, a proto se zabývají především hrozbami vnějšími. Vnitřní bezpečnost ohrožuje především státy, v nichž je autorita vlády zpochybňována velkou částí národa. Jedná se o státy rozvrácené, které jsou silně ohroženy korupcí a nejvyšší vládní představitelé upřednostňují své zájmy nad zájmy občanů. Příkladem takových zemí je např. KLDLR, Írán, Kuba, Nigérie či Saudská Arábie.

Ekonomická bezpečnost je spjata se všemi dalšími aspekty bezpečnosti. Jejími nejdůležitějšími a vzájemně propojenými atributy jsou měnová stabilita, hospodářský růst, nízká nezaměstnanost, konkurenceschopnost, určování tempa vývoje a aplikace nových technologií, dostatek surovin, schopnost zajistit obrannou sílu, popř. efektivní a potřebnou ochranu způsobem stanoveným ve spojeneckých smlouvách, které zajišťují bezpečnost a schopnost bránit výraznému šíření chudoby. V ekonomické oblasti se vyskytují dvě hrozby, obchodní a ekonomická válka. Obchodní válka souvisí s přítomností na trzích. Zaměřuje se na ovládnutí nových trhů nebo zvýšení podílu na trhu stávajícím. Nebo v opačném případě může jít o uzavření vlastního trhu pro ostatní státy. Ekonomická válka má za cíl podlomit nebo zničit ekonomický potenciál protivníka za použití ekonomických i politických prostředků boje. Příkladem může být ekonomická válka v období studené války.

Sociální bezpečnost určuje schopnost čelit tzv. měkkým hrozbám, jsou to hrozby, které nebývají záměrné, např. migrace obyvatelstva, která není spjata s úmyslem někoho poškodit. Jedná se o přesuny obyvatel ze zemí, kde jsou špatné životní podmínky, nebo mají ekonomické, ekologické nebo politické problémy. S migrací dochází k šíření nemocí, změnám na trhu práce nebo střetům s místními obyvateli. (Eichler, 2009)

Energetická bezpečnost – má úzkou vazbu na námořní dopravu. Nejen Evropa je závislá na dovozu energetických komodit, především ropy a zemního plynu. Zabezpečení energetických surovin se stává měřítkem vyspělosti států. Orientace na zisk a zajištění energetické bezpečnosti nabývá strategického významu. Podle definice Mezinárodní energetické agentury (IEA) je energetickou bezpečností míněna „nepřetržitá fyzická dostupnost suroviny za přiměřenou cenu.“ (Smolík, 2010)

Environmentální bezpečnost, která je referenčním objektem životního prostředí na zemi. Hlavními činiteli jsou ekologické organizace, které upozorňují na důležitost řešit otázky životního prostředí a snaží se je politizovat, aby byly při do rozhodování místní politik zahrnuty i aspekty ochrany životního prostředí. (Eichler, 2009)

1.2.1 Bezpečnostní hrozba

Bezpečnostní hrozbou může být projev, gesto, opatření nebo čin, který odráží schopnost, nebo záměr někomu způsobit škody. Z geopolitického hlediska se hrozby dělí na přímé a nepřímé. Přímé hrozby znamenají, že je ohrožen přímo stát. Nepřímá hrozba znamená ohrožení spojenců nebo regionální a celosvětové stability. Z časového hlediska se hrozby dělí na hrozby naléhavé a latentní. Naléhavé hrozby vyžadují okamžitou reakci, na hrozby latentní není potřeba reagovat ihned, ale mohly by se stát naléhavými, pokud by byly delší dobu bez reakce. (Eichler, 2009)

1.3 Riziko

Zeman (2002) definuje riziko jako *Pravděpodobnost, že dojde ke škodlivé události, ztrátě, jež postihuje určité cíle. Je to možnost, že vznikne událost, jež se liší od toho, co si přejeme.* Je reakcí na hrozbu. Hrozba rizik se dá určit tzv. analýzou rizik.

Rizika jsou sociální jevy odvozené od hrozeb, mají vždy subjektivní charakter. Odvíjejí se od rozhodnutí a činů těch, kdo vyhodnocují situaci a podle toho pak jednájí. Jedná se především o vlády konkrétních států nebo vůdčí osobnosti bezpečnostních společenství. Tito zástupci

vždy nesou jistou míru rizika při rozhodování, proto nelze hovořit o objektivním charakteru rizik. Riziko je reakcí na hrozbu, též na stav připravenosti a je spojeno s rozhodováním. (tamtéž)

Bezpečnostní rizika se odvozují od hrozeb, dělí se na rizika vojenská, politická ekonomická, ekologická, sociální a kulturní. V současné době je největším rizikem hrozba terorismu a šíření zbraní hromadného ničení. V politické oblasti je to lhostejnost vůči diktátorským režimům a agresivita proti malým státům. Největším ekologickým rizikem posledních let je ničení životního prostředí a ubývání neobnovitelných zdrojů. (Eichler, 2009)

1.3.1 Vyhodnocování rizik

S rozhodovacím procesem jsou spjata určitá rizika, a proto musí být jeho součástí vyhodnocování a zvládání rizik. Vyhodnocování probíhá ve třech rovinách, technické, politické a bezpečnostní. Technický přístup předcházení rizik spočívá v prevenci a předcházení případným poškozením nebo opotřebením. V politické rovině už nestačí pouhá prevence rizik, je nutné prosazovat jejich politické zvládání, tzn., že každý kdo má vůdčí postavení musí zvažovat rizika spojená se svými rozhodnutími. Největší rizika jsou podstupována v rovině bezpečnosti států a koalic. Akteři těchto procesů musí zvažovat důsledky svých rozhodnutí velmi zodpovědně. (Eichler, 2009)

1.3.2 Analýza rizik

Pro zvládání rizik je nutno vypracovat jejich analýzu. Hodnocení rizik slouží jako základní zdroj informací pro rozhodování. Z provedené analýzy je možné určit poznatky o případných rizicích, které se využívají při vytváření bezpečnostní politiky, k posuzování různých alternativ, alokaci zdrojů atd. Největším problémem při hodnocení rizik bývá nedostatek informací. (Koudelka, 2006)

Grafické zobrazení rizik znázorňuje vztah mezi hrozbou, rizikem a dalšími pojmy (hodnota, zranitelnost, protipatření). V tabulce níže je přiřazen vztah rizika k hrozbě. Výsledné riziko je zde zobrazeno jako součin mohutnosti hrozby a předpokládané výše hrozby. (Zeman, 2002)

Mohutnost hrozby Výše ztráty na hodnotě	zanedbatelná	nízká	střední	vysoká	Velmi vysoká
Zanedbatelná	Riziko zcela zanedbatelné	Riziko takřka zanedbatelné	Riziko dosti nízké	Riziko nízké	Riziko střední
Nízká	Riziko takřka zanedbatelné	Riziko velmi nízké	Riziko nízké	Riziko střední	Riziko vysoké
Střední	Riziko velmi nízké	Riziko dosti nízké	Riziko střední	Riziko vysoké	Riziko velmi vysoké
Vysoká	Riziko dosti nízké	Riziko nízké až vysoké	Riziko středně vysoké	Riziko velmi vysoké	Riziko mimořádně vysoké
Velmi vysoká	Riziko nízké	Riziko střední	Riziko vysoké	Riziko mimořádně vysoké	Riziko katastrofických rozměrů

Tab 1.: Analýza rizik

Zdroj: ZEMAN, Petr; Česká bezpečnostní terminologie

1.4 Terorismus

Po skončení studené války bylo na terorismus, šíření zbraní hromadného ničení či nacionalismus nahlíženo jako na latentní hrozby. Dnes jsou hodnoceny jako hrozby na globální úrovni, jejichž řešením je nutno se neprodleně zabývat. K této změně došlo na konci minulého století, když začalo docházet k prvním teroristickým útokům, které si vyžádaly desítky mrtvých. Zlomovým okamžikem ve vnímání terorismu byly útoky z 11. 9. 2011. (Eichler, 2009)

Během vývoje terorismu se měnila jeho podstata, cíle i nástroje. První definice terorismu uvádí, že se jedná o *kriminální čin namířený proti státu, jehož cílem je vyvolání teroru u určitých osob, skupin osob či ve veřejnosti.* (Waisová, 2009)

Podle rezoluce rady OSN z roku 2004 se za terorismus považují *„kriminální činy zaměřené proti civilistům, spáchané s úmyslem způsobit smrt nebo závažné tělesné zranění či zmocnění se rukojmí, s účelem vyprovokovat stav zastrašení v široké veřejnosti nebo ve skupině lidí nebo specificky zaměřené skupině lidí, zastrašit populaci nebo donutit vládu či mezinárodní organizace, aby něco učinila nebo se zdržela nějakého aktu, a všechny jiné činy, které*

vytvářejí porušení zákona v rozsahu a v rámci definic mezinárodních úmluv a protokolů se vztahem k terorismu. (Smolík, 2010)

Na rozdíl od vojenských jednotek, teroristické skupiny útočí bez předchozího vyhlášení války a jejich přípravy na úder probíhají skrytě, za přísného utajení typického pro uzavřené spiklenecké skupiny. Teroristé usilují o upoutání pozornost nečekanými útoky, jejichž přípravu lze jen velmi těžko vysledovat, a které mají za cíl šířit mezi lidmi vlnu strachu. Usilují o destabilizaci státu a vynucení politických změn. (Eichler, 2009)

Americké ministerstvo obrany definuje terorismus jako *Záměrné používání násilí s cílem vyvolávat strach a jeho prostřednictvím nutit veřejnou správu nebo společnost, aby něco udělala, nebo naopak neudělala. Cíle terorismu mají ideologickou, náboženskou nebo politickou povahu. Definice FBI, ještě dodává, že terorismus je politicky nebo sociálně motivované, nepovolené a neoprávněné použití síly a násilí proti osobám, nebo proti hmotným statkům, jehož cílem je zastrašovat veřejnou správu nebo populaci, nebo ji nutit k tomu, aby něco učinila. (tamtéž)*

Waisová (2009) rozděluje terorismus do pěti etap, pro každou je charakteristický jiný způsob útoků. První fází bylo období po Francouzské revoluci, kdy byl poprvé použit termín teror, v souvislosti s Jakobínskou diktaturou, jednalo se tedy o teror ze strany státu.

Druhá etapa vývoje terorismu nastává v 18. a 19. století. Terorismus ztrácí formu státního násilí a začínají posilovat různá anarchistická a nacionalistická hnutí. Nabývá individuální formy, jednotlivci či malé skupiny se snaží pomocí atentátů na politické osoby ovlivnit vládnoucí režim v zemi. Začalo tak období útoků, které byly namířeny proti příslušníkům vládnoucích rodů v Evropě. Posledním významným útokem, který ukončil tuto etapu, byl atentát na rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este v roce 1914.

Po skončení druhé světové války se terorismus dostává do třetí etapy. V tomto období určuje směry teroristických skupin bipolární rozdělení světa, např. u skupin, které byly aktivní v západní Evropě, převažovala marxistická ideologie. Zároveň se jim dostávalo finanční podpory ze SSSR. Sílí také nacionalistický terorismus, jehož příkladem je španělská Baskická separatistická organizace (ETA) nebo Irská republikánská armáda (IRA). Často mají tyto skupiny i politické zastoupení. V rozvojových zemích byl vývoj této fáze poněkud jiný. V 50. a 60. letech 20. století získala většina kolonií nezávislost a vznikaly nové státy, především v Africe se jen těžko utvářel státní aparát, neboť státy měly často heterogenní složení

obyvatelstva způsobené zásahy evropských kolonizátorů. Docházelo tak k bojům mezi jednotlivými klany a etnickými skupinami. Právě v zemích třetího světa se projevila podpora teroristických buněk ze strany velkých států, USA a SSSR.

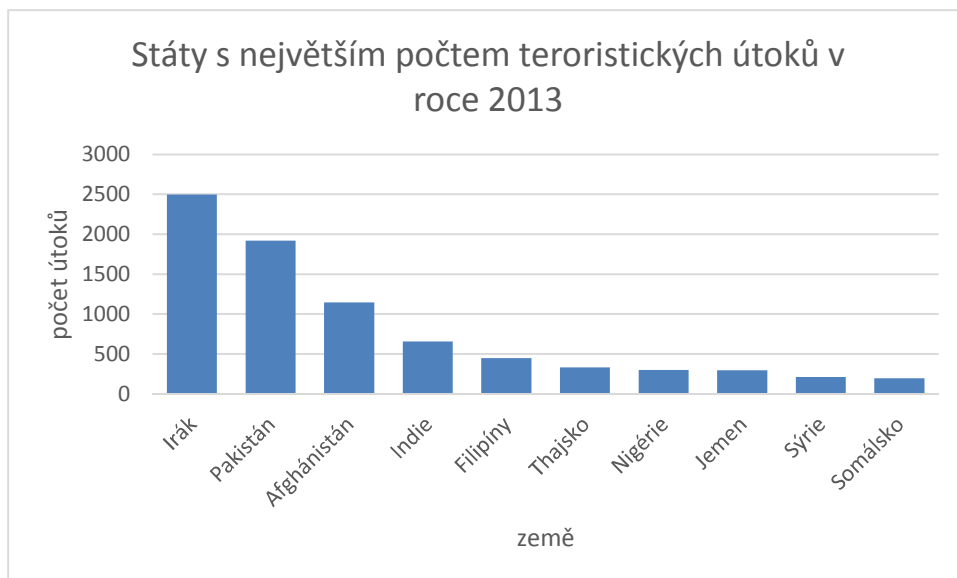
Čtvrtá fáze začíná v 70. letech 20. století a je charakteristická přechodem z vnitrostátní formy terorismu na formu mezinárodní. Teroristické útoky jsou zaměřeny na občany cílových států, jedná se pouze o symbolické cíle, útoky chtějí hlavně upoutat pozornost médií a veřejnosti. Příkladem může být unesení italského letadla palestinskou teroristickou skupinou nebo útok na izraelské sportovce na olympijských hrách v Mnichově v roce 1972.

Poslední, současná fáze terorismu začala v 90. letech 20. století, po rozpadu bipolárního uspořádání světa. Supervermoci přestaly podporovat jednotlivá hnutí a v zemích stoupá význam nacionalistických uskupení, která usilují o vytvoření nezávislých států. V tomto období došlo také k posílení náboženského terorismu, vznikly skupina Al Kajda, Hamás či Hizbaláh. (Waisová, 2009)

S posilováním vlivu těchto skupin souvisí zvyšující se počet sebevražedných útoků, jak je patrné z grafu, od konce 90. let došlo k rapidnímu růstu počtu obětí terorismu. Tento jev je typický pro současnou formu terorismu, kdy jsou útoky směřovány na civilní obyvatelstvo. Jako cíle jsou vytipována rušná místa, kde je vysoká koncentrace obyvatel. Největší počet obětí byl zaznamenán v roce 2007. Od té doby dochází k postupnému poklesu.

obr. 1: Počet obětí teroristických útoků v letech 1982 - 2010
Zdroj dat: *statista.com*

obr. 2: Počet útoků v jednotlivých státech v roce 2013
Zdroj dat: *statista.com*

1.4.1 Boj proti terorismu

Bezpečnostní hrozba vyvolává reakce, které mají za cíl eliminovat množství útoků na minimum a předcházet případným útokům. Boj proti terorismu je veden na několika úrovních. Jsou to:

- Diplomatické způsoby, které se snaží o jistou diskuzi a vyjednávání s teroristy.
- Sledování a monitorování teroristických aktivit.
- Policejní postupy, které aktivně navazují na policejní jednotky v boji
- Sankční postupy, které bojují s terorismem po právní stránce
- Vojenské postupy, jsou nasazovány v krajních případech a mají větší palebný potenciál než složky policejní
- Záchranářské práce a eliminace následků útoků

Jednotlivé složky se samozřejmě prolínají a zasahují i do dalších politických sektorů. (Smolík, 2010)

1.5 Pirátství

Dohoda UNCLOS (United Nations Convention on the Law of the Sea – Konvence Spojených národů o mořském právu), která byla v roce 1982 přijata OSN, definuje akt pirátství v článku číslo 101 následovně:

„a) jakýkoli nelegální akt násilí nebo zadržení nebo jakýkoli akt loupení spáchaný k soukromým záměrům posádkou nebo cestujícími soukromé lodi nebo soukromého letadla namířené:

i. na volném moři proti jiné lodi nebo letadlu nebo proti osobám nebo majetku na palubě takové lodi nebo letadla;

ii. proti lodi, letadlu, osobám nebo majetku v místě mimo jurisdikci jakéhokoli státu

b) jakýkoli akt dobrovolné účasti v použití lodi nebo letadla, s vědomím skutečností, které z lodi nebo letadla činí pirátské;

c) jakýkoli akt, který podněcuje nebo záměrně ulehčuje činy popsané v pododstavcích a) nebo b).“

Úmluva OSN o mořském právu z roku 1982 udává povinnost spolupracovat při potírání pirátství. „*Všechny státy v co největší míře spolupracují při potírání pirátství na volném moři nebo na jakémkoli jiném místě, které nepodléhá jurisdikci žádného státu.*“

Teprve poměrně nedávno bylo pirátství prohlášeno za závažnou formu mezinárodního zločinu, s níž stojí za to na mezinárodní úrovni bojovat. (Konstam, 2011)

1.6 Zhroucený stát

Rotbert (2003) uvádí, že nejhorší možné stadium, do kterého se může stát dostat je, pokud je označen jako *zhroucený stát*. Zhroucené státy podle něho neplní své základní funkce a jsou státy pouze *de jure* nikoli *de facto*. Nejsou schopny zabezpečit svoje hranice, postrádají politickou autoritu. Vláda je v rukou nejsilnějších rodových kmenů, které mezi sebou bojují o moc. Nezajišťují základní potřeby pro své občany, je zde vysoká míra kriminality a v okolních státech velké množství uprchlíků.

Zhroucené státy nejsou schopny zabezpečit základní potřeby svých obyvatel natož efektivně kontrolovat tisíce kilometrů výsostných vod. Typickým zhrouceným státem je Somálsko, které nemá oficiálně uznanou vládu a léta občanských válek vedla k osamostatnění dvou regionů. Je to Somaliland na severu země a Puntland na severovýchodě. (Zlatohlávek, 2009)

Somaliland je oficiálním názvem Somalilandská republika ležící na severozápadě Somálska, která vznikla roku 1991 odtržením od Somálska. Tento nově vzniklý stát nebyl uznaný mezinárodním společenstvím, jedná se tedy o území, které je *de facto* nezávislé, ale *de jure* neexistuje. Vznikl oddělením pěti z osmnácti somálských krajů, jedná se o území bývalého

Britského Somálska. Má 400 km dlouhé pobřeží, na severu jeho břehy omývá Adenský záliv, dále sousedí s Džibutskem, Etiopií a Somálskem. Podle odhadů zde žije 3 – 4 milionů obyvatel. Ačkoli tento stát nebyl uznán, má vlastní vládu v čele s prezidentem, který je členem klanové rodiny, která toto území ovládá. Jedná se o nejstabilnější část Somálska. (Briggs, 2012)

Puntland je autonomní stát na ležící samém rohu východní Afriky, který vznikl roku 1998 odtržením od Somálska. Puntlandu náleží šest z osmnácti regionů. Hlavním městem je Garowe a v čele stojí prezident a koncil ministrů. Žije zde asi 2,4 milionů obyvatel a převážná většina vyznává islám. Tento stát má velmi výhodnou pozici, pro přístup k oceánu, většina obyvatel se živí rybolovem. Právě z řad rybářů se rekrutuje nejvíce pirátů, pro něž je lákavá vidina většího zisku. Podle statistik pochází nejvíce pirátů z této oblasti. (worldbank, 2003)

1.7 Pojistné platby a závažné škodní události

Pojistné platby jsou definovány jako *Pojistné události, se kterými je spojen vznik povinnosti pojistitele plnit. Její konkretizaci určují všeobecné pojistné podmínky a smluvní jednání. Závažná škodní událost je Skutečnost, ze které vzniká škoda a která by mohla být důvodem vzniku pojistné události.* (sgaf.cz, 2015)

2. Analytická část

2.1 Obecná definice regionu

Vymezení regionu, ve kterém zahraniční mise působí, není snadné. Převážná většina operací se odehrává na moři, a proto se pole působnosti přizpůsobuje pirátským útokům. V posledních letech dochází spíše ke zvětšování tohoto území, protože útoky jsou lépe organizovány a lodě lépe vybaveny, piráti jsou schopni ohrožovat lodě na vzdálenějších místech od somálských břehů.

Převážná většina pirátů, kteří ohrožují proplouvající lodě, pochází ze Somálska, které má díky své poloze velmi dobré podmínky pro případné útoky. Somálsko je stát ležící v severovýchodní Africe, v oblasti tzv. Afrického rohu, jeho rozloha je 637657 km² a žije zde 10,5 milionu obyvatel. (cia.gov, 2014) Somálsko se vyznačuje vysokým stupněm homogenity obyvatelstva, které je převážně somálského původu, sdílí společný jazyk, náboženství i kulturní tradice. Jedná se o jednu z největších etnických skupin v Africe. I přes kulturní homogenitu je země rozdělena na územní celky, které ovládají rodové klany. Po pádu diktátorského režimu se země ocitla v mocenském vakuu. Vzniklou příležitostí využily jednotlivé klany k boji o moc. Občanská válka, která vypukla v roce 1991, vyhnala z domovů statisíce lidí, měla za následek obrovský hladomor a kolaps státních struktur. (Urbanovská, 2008)

Občanské válce, která začala v roce 1991, předcházelo dlouhé období diktatury generál-majora Muhammada Siyaada Barreho, který se k moci dostal vojenským pučem v roce 1967. Období jeho vlády lze označit jako vojenskou diktaturu. Barre zpočátku své vlády úzce spolupracoval se Sovětským svazem, jehož lodě pomáhaly střežit místní vody. Spojenectví trvalo pouze do roku 1977, kdy zaútočilo Somálsko na Etiopii v tzv. Ogadenské válce. Sovětský svaz se přidal na stranu Etiopie a Somálsko se dočkalo podpory ze strany Spojených Států. Barreho vláda v Somálsku byla vážně ohrožena již v 80. letech. (Šimon, 2010)

Neklid v zemi, neustálé klanové konflikty, desetitisíce mrtvých Somálců, to vše vedlo rebely k neustálým útokům proti příslušníkům Barreho klanu. Spor vyvrcholil v roce 1990, kdy došlo ke střetu s tzv. Rudými barety, elitní jednotkou diktátorova klanu. V lednu 1991 se jim podařilo tyto jednotky porazit a došlo k pádu Barreho režimu. Bývalý diktátor uprchl do Nigérie, kde v roce 1995 zemřel. (tamtéž)

Somálsko trpí od svého vzniku nesnášenlivostí mezi pěti hlavními klanovými federacemi, které se dále člení na různé klany a podklany, z nichž většina má své vlastní politické organizace a ozbrojené síly. Proto se v případě Somálska hovoří o tzv. klanové balkanizaci, tj. rozdělení území na menší územní jednotky, které ovládají jednotlivé klany. Od počátku devadesátých let, probíhají v zemi neustálé boje, v nichž mezi sebou soupeří vládní vojska a vzbouřenecké jednotky. Ve snaze ukončit vleklé boje a utrpení somálského obyvatelstva zasáhla na konci roku 1992 armáda USA. (Eichler, 2009)

Jednalo se o invazi vojsk OSN pod vedením USA, operace měla název UNOSOM (operace OSN v Somálsku) a jejím úkolem bylo monitorovat příměří v hlavním městě, chránit příslušníky OSN v přístavech a letištích a transportovat humanitární pomoc do distribučních středisek. Původně se na operaci podílelo 500 vojenských pozorovatelů, následně byl mandát rozšířen o 3000 vojáků. Na operaci UNOSOM navázala operace UNOSOM II, která byla zahájena rezolucí Rady bezpečnosti v březnu 1993. Počtem vojáků však o mnoho předčila předcházející operaci, bylo zde nasazeno 28 000 vojáků. Měla podobný mandát jako předcházející mise, a to zajistit v zemi bezpečí pro doručování humanitární pomoci, dohlížet na klid zbraní a plnění dohod. Operace měla také asistovat při obnově politických institucí. Mise byla ukončena v březnu 1995. (Urbanovská, 2008) Po odchodu vojáků byl Africký roh ponechán svému osudu. Situace, která v zemi poté nastala, je vzorovým příkladem zhrouceného státu, na jihu soupeří kmenové komunity, ve špičce Afrického rohu přežívá stát Puntland a na severu se nachází nejstabilnější oblast Somaliland. Vzniklo zde ohnisko globálního neklidu v oblasti, kde se stýká Afrika s Asií a kde dnes piráti ohrožují důležité námořní trasy poblíž největších světových ložisek ropy. (Malý, 2010)

V roce 2004 byla ustanovena přechodná federální vláda, která byla v roce 2006 svržena islamistickými skupinami, nejznámější je radikální hnutí al-Šabaab. Poté došlo k prohloubení vnitřní politické i ekonomické krize a počet útoků evidovaných v Somálsku se značně zvýšil. Hospodářství Somálska je po letech občanské války zcela v troskách. V zemi žije podle odhadů Světové banky přes 40 % obyvatel v extrémní chudobě a 75% domácností si musí vystačit s méně než 2 dolary na den. (cia.com, 2014) Téměř polovina obyvatel je odkázána na humanitární pomoc a 1,5 milionů osob muselo opustit své domovy kvůli extrémnímu suchu a následným hladomorům. Poslední hladomor byl zaznamenán v roce 2011. (Zlatohlávek, 2009)

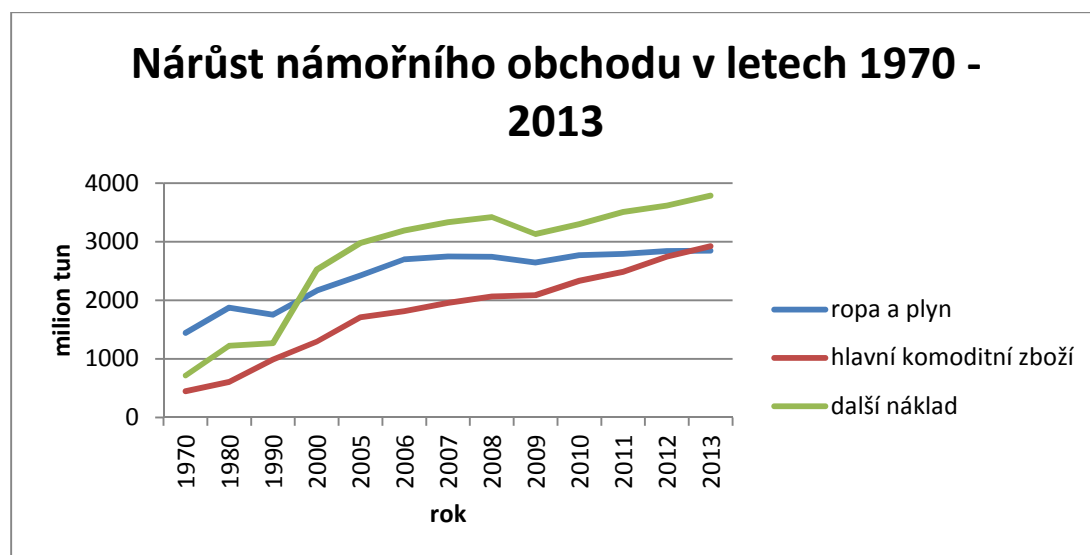
Podle Světového potravinového programu v srpnu 2011 3,7 milionu obyvatel potřebovalo potravinovou pomoc (1/3 populace). V nedávných letech situaci v zemi zhoršovala dlouhá období sucha, v letech 2007 a 2009 potřebovalo humanitární pomoc 23 milionů lidí v oblasti Afrického rohu. (Bellais, 2013)

2.2 Vznik pirátství

Až do druhé světové války bylo pirátství prakticky neznámé a ve světě docházelo jen ke sporadickým incidentům. Později napadení přibývalo a v posledních dvaceti letech roste jejich počet ještě výrazněji. Důvody jsou různé. Mnoha menším zemím scházejí finance na zajištění bezpečnosti ve vlastních vodách, tudíž nemohou s pirátstvím účinně bojovat, a právě do těchto teritorií se piráti často stahují. (Konstam, 2011)

2.3 Nárůst mezinárodního obchodu

V posledních třiceti letech se neustále zvyšuje mezinárodní dělba práce. Dopravou po světových mořích a oceánech se uskutečňuje více než 90% globálního obchodu. Námořní obchod zahrnuje 50 000 obchodních lodí registrovaných ve 150 státech. Podle mezinárodní námořní komory by bez námořní dopravy „polovina světa hladověla a ta druhá by zmrzla“. Narušení lodní přepravy působí negativně na ekonomickou stabilitu zasažených regionů. (Tangredi, 2013) Jak je patrné z grafu č. 1, mezi lety 1970 – 2013 vzrostlo množství námořního obchodu čtyřnásobně. (Bellais, 2013)

obr. 3 Nárůst námořního obchodu v letech 1970 – 2013
zdroj dat: unctad.org

Světový oceán zůstává důležitým prostorem pro transport a obchod. Finanční transakce souvisí s výměnou zboží, a proto mají velký dopad na finanční stabilitu států. I když jistou část transakcí převzaly moderní technologie, doprava lodí vychází finančně nejlevněji. Předpokládá se, že během příštích třiceti let dojde ke ztrojnásobení počtu surovin přepravovaných po moři, proto je třeba zajistit bezpečí na světových mořích. (Till, 2013)

2.4 Nárůst pirátství ve světě

Od roku 2000 se pirátství stalo bezpečnostním a ekonomickým problémem, který vyžaduje pozornost všech zúčastněných stran. Ve dvacátém století docházelo k útokům převážně v Malackém průlivu nebo v průplavu Bab-el-Mandeb v Rudém moři. Na přelomu tisíciletí nárůst mezinárodního obchodu a globalizace vedly ke zvýšení počtu produktů, které jsou dopravovány po námořních trasách. Piráti se obvykle vyskytují v pásmech podél pobřeží, kde je velký výskyt komerční aktivity a zdejší námořní síly nemají dostatek prostředků k hájení svých výsostných vod. (O'Rourke, 2011)

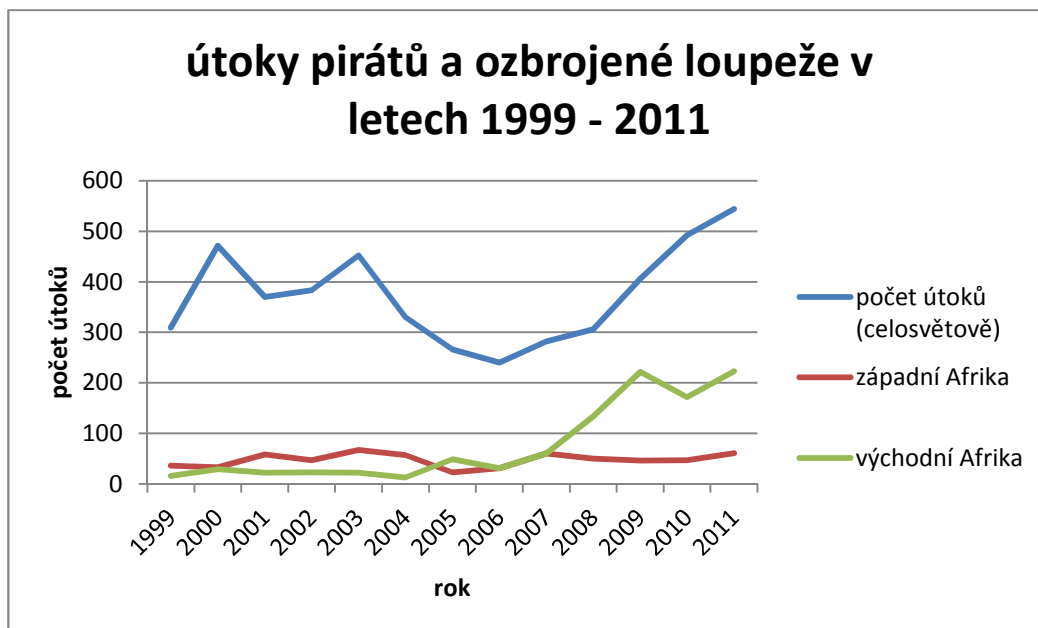
Jedná se zejména o rozvojové země. Pirátství se v posledních letech rozmohlo převážně v oblasti Afrického rohu, podél somálských břehů, kde představuje hlavní hrozbu mezinárodnímu obchodu. Z následující tabulky je patrné, že mezi lety 1999 a 2011 došlo k nárůstu pirátství zejména v oblasti východní Afriky. Zatímco v roce 1999 zde došlo pouze k 5,2 % útoků, v roce 2011 se 41 % útoků, které byly celosvětově zaznamenány, odehrálo v této oblasti. (Bellais, 2011)

rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
počet útoků (celosvětově)	309	471	370	383	452	330	266
západní Afrika	36	33	58	47	67	57	23
východní Afrika	16	29	22	23	22	13	49
počet útoků v západní Africe (%)	5,2	6,2	5,9	6	4,9	3,9	18,4

rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
počet útoků (celosvětově)	240	282	306	406	492	544
západní Afrika	31	60	50	46	47	61
východní Afrika	31	60	134	222	172	223
počet útoků v západní Africe (%)	12,9	21,3	43,8	54,7	35	41

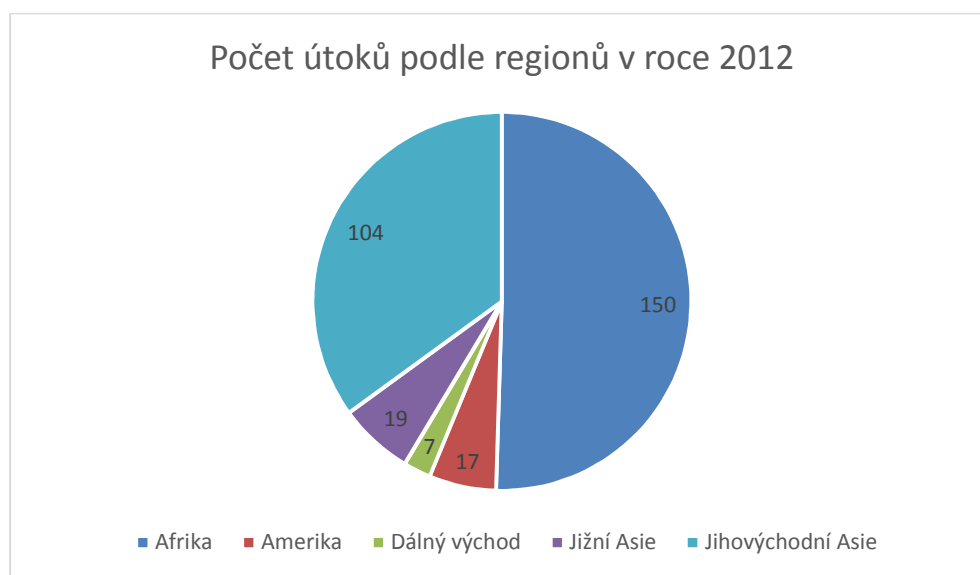
Tab. 2: počet útoků v Africe v letech 1999 – 2011

Zdroj dat: Bellais, 2011

obr. 4: Útoky pirátů a ozbrojené loupeže v letech 1999 - 2011

zdroj dat: Bellais, 2011

obr. 5: Počet útoků podle regionů v roce 2012

zdroj dat: missiontoseafarers

V roce 1985, kdy začala ICC zaznamenávat pirátské útoky, jich bylo z celého světa hlášeno v průměru kolem padesáti. Počet každým rokem vytrvale stoupal, v roce 1998 přesáhl 200, 1999 jich bylo 300 a v roce 2003 se počet útoků vyšplhal na 445. Největší počet útoků byl zaznamenán v roce 2011, kdy došlo k 544 útokům. Tyto údaje se týkají pouze lodí, které byly registrovány, nejsou zde započítány útoky na jachty, rybářské čluny nebo jiná menší plavidla, jejichž počet se odhaduje až na několik tisíc. Ke třetině incidentů dochází v Malackém

průplavu. Na vzrůstající počet útoků u somálského pobřeží poprvé upozornilo v roce 1989 přepadení německé výletní lodi Sea Spirit asi 113 km od pobřeží.

Absence funkční vlády pirátům usnadňuje využívat zemi jako základnu. Nepřítomnost ústřední moci znamená, že mezinárodní námořní společenství může pouze hlídkovat na volném moři a varovat projíždějící plavidla. Například absence fungující vlády v Somálsku způsobuje, že se na útocích údajně podílejí i polostátní organizace, zejména pobřežní stráž, Národní dobrovolná stráž, Somálská námořní pěchota a Somálské síly pobřežní obrany.

Dalším znepokojivým trendem je měnící se povaha moderního pirátství, zatímco v minulosti většina útoků spočívala v dočasném obsazení lodi a jejím vyrabování, v poslední době se přidaly únosy a braní rukojmích – což ještě více stírá hranici mezi pirátstvím a terorismem. V roce 2006 bylo při 188 útocích požadováno výkupné a v 77 případech došlo rovnou k únosu. Skoro polovina incidentů se odehrála v somálských vodách. Velký rozdíl mezi únosy a braní rukojmích spočívá v tom, že braní rukojmích se většinou vyřeší zaplacením výkupného, zatímco únos často sleduje i politické cíle. (Konstam, 2011)

2.5 Somálské pirátství

V období Studené války, kdy byl svět bipolárně rozdělen, bylo pirátství v somálských vodách vcelku ojedinělým jevem. Dohled nad zdejšími vodami mělo státní námořnictvo, které bylo podporováno sovětskými složkami. Za dobrou kontrolu nad piráty jistě může i vláda diktátorského prezidenta Mohameda Siada Barreho, který byl u moci v letech 1969 – 1991. Po jeho svržení došlo v Somálsku k mocenskému vakuu. Země se ocitla bez stabilní vlády, což vedlo k vypuknutí občanské války, objevila se separatistická hnutí, která usilovala o osamostatnění některých regionů, což se povedlo a osamostatnil se region Somaliland, avšak žádným státem nebyl oficiálně uznán. Dalším regionem, který následoval Somaliland, byl Puntland, který se osamostatnil v roce 1998. Nejvíce pirátů pochází právě z této oblasti, díky výhodné pozici na severu země. (cia.gov, 2014)

Pirátství se začalo v Somálsku rapidně rozšiřovat na začátku tohoto století, byl to důsledek dlouhotrvající civilní války a celkové chudoby v zemi. Pro místní obyvatele to byla možnost rychlého získání velkého bohatství, které mnohokrát převyšuje výdělky z rybolovu. Nejprve se jednalo o malé špatně organizované skupiny, které se začaly postupně profesionalizovat, získávaly lepší vybavení a troufaly si na větší lodě. Malé pobřežní rybářské vesnice, těžko

dosažitelné i pro místní obyvatele, poskytují pirátům ideální skrýš, podobně jako malé ostrůvky na samém cípu Afrického rohu. (Keenan, 2014)

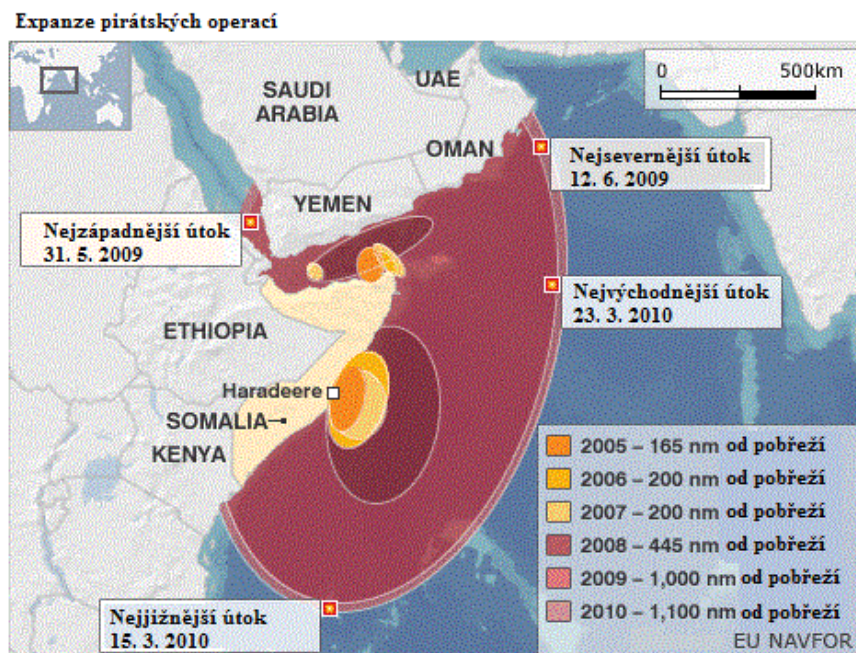
Přesný počet somálských pirátů není znám, v posledních letech má ovšem vzrůstající tendenci. Většinou se jedná o bývalé rybáře nebo příslušníky vojenských jednotek. Nejvíce jich pochází z Puntlandu, což vede k podezření, že místní piráti jsou podporováni ze strany zdejší vlády. V jiných oblastech jsou pravděpodobnými podporovateli islamisté, avšak toto tvrzení zůstává pouze domněnkou, vzhledem k tomu, že za jejich vlády došlo ke zvýšení výdajů na boj proti pirátství. (Dagne, 2011)

Většina rybářů, kteří se stali piráty, tímto způsobem protestují proti přítomnosti cizích lodí v jejich vodách. Zahraniční rybáři ročně uloví ryby a další mořské živočichy za 327 milionů USD, čímž připraví tuto chudou zemi o obrovské množství příjmů. Nejenže zahraniční lodě snižují úlovky místním, ale také vypouštějí toxický odpad do zdejších vod. V roce 1992 podepsaly členské země EU Basilejskou konvenci, která stanovila kontrolu přeshraničního pohybu nebezpečného odpadu a jeho ukládání, což vedlo k nárůstu množství nebezpečného odpadu, který se začal vyvážet do oblastí, které nejsou hlídány. V roce 2004 po ničivém tsunami v Indickém oceánu se v plné síle ukázalo, kolik toxického odpadu do této oblasti bylo v posledních letech vyvezeno. Přílivová vlna, která následovala, vyplavila na břehy Somálska, především jeho severní části Puntlandu rezavé popelnice s toxickým odpadem. Mluvčí Evropské sítě pro životní prostředí (ENEP) uvedl: „*Somálsko je zneužíváno jako skládka nebezpečného odpadu od začátku 90. let. Nachází se tam radioaktivní uranový odpad, těžké kovy (kadmium, rtuť, atd.) průmyslový, nemocniční odpad a další.*“ A právě v této situaci byl zaznamenán nárůst útoků v okolí somálského podřezí. Podle průzkumu mezi místními obyvateli až 70 % respondentů „*podporuje pirátství jako formu národní obrany teritoriálních vod země.*“ (Femés, 2010) Místní obyvatelé začali po vlně tsunami pociťovat zdravotní potíže, které souvisely s výskytem toxického odpadu. Trpěli chorobami z ozáření a přes tři stovky jich zemřelo. Mnohé z těchto odpadů má původ v evropských továrnách a nemocnicích. (Hari, 2009)

V dubnu 2007 Mezinárodní obchodní komora ICC vydala varování: „*Došlo ke značnému nárůstu útoků a únosů u jižního Somálska, zejména u Mogadiša. Tyto útoky se převážně zaměřují na plavidla s nákladem do somálských přístavů. Plavidlům se doporučuje držet se za všech okolností stranou somálských vod.*“ Organizace ICC sleduje pirátské operace posledních dvacet let a určuje pirátská rejdiště, kde jsou útoky nejčastější. Mezi velmi

riskantní oblasti patří Indonésie, Somálsko, Indie, Srí Lanka, Bangladéš, Barma, západní Afrika (především Nigérie), Filipíny, Brazílie, Kolumbie a Venezuela.

Zatímco dříve byli za nejhroženější mořeplavce pokládáni jachtaři, dnes se riziku vystavují i posádky těch největších plavidel, jestliže se ocitnou v nebezpečných vodách. Moderní piráti disponují vyspělou technikou – rádií, radary, satelitní navigací, automatickými zbraněmi a výkonnými loděmi. (Konstam, 2011)

obr. 6: Expanze pirátských útoků v letech 2005-2010
zdroj dat: c-level.us.com

2.5.1 Podmínky pirátství v Somálsku

Důvodů, proč právě v Somálsku došlo v posledních letech k takovému rozmachu pirátství je několik. Jako první jsou to faktory geografické. Somálsko má velmi výhodnou polohu, velkou část hranice tvoří pobřeží Indického oceánu, přes 3000 km dlouhé pobřeží je jedním z nejdelších v Africe a poskytuje pirátům svobodu pohybu a flexibilitu k přemístování svých aktivit v závislosti na měnících se podmínkách. Většina somálského pobřeží je pouštního charakteru, část je skalnatá a většinou neobývaná. Malé pobřežní rybářské vesnice, těžko dosažitelné i pro místní obyvatele, poskytují pirátům ideální skryš, podobně jako malé ostrůvky na samém cípu Afrického rohu. Díky obrovské vodní ploše milionu čtverečních kilometrů od Adenského zálivu k Indickému oceánu a velkému množství proplouvajících obchodních plavidel, je téměř nemožné kontrolovat aktivity všech pirátských lodí v oblasti.

Oblastí somálských vod vede jedna z hlavních námořních obchodních tras. Ročně propluje Suezským průplavem, Rudým mořem a Adenským zálivem asi 30 000 obchodních lodí, které dále směřují do Asie. (Zlatohlávek, 2009)

Druhým důvodem jsou faktory politické. Před rokem 1990 bylo pirátství v této oblasti vcelku vzácným jevem. Ochranu somálských vod mělo na starosti námořnictvo založené v roce 1965, kterému pomáhali sovětsí vojenští poradci. Údržbu celé somálské armády, letectva i námořnictva měl na starosti sovětský vojenský personál, který odešel ze země v roce 1977. Krátce poté se dostala většina námořních zbraní do velmi špatného technického stavu a staly se nepoužitelnými. Plavidla námořnictva potkal stejný osud několik málo let po odchodu sovětů, snad kromě jediného hlídkovacího plavidla poskytnutého Spojenými státy. Co se tedy týče somálského námořnictva, nebylo vzhledem ke stavu svých zbraňových systémů zcela jistě akceschopné od roku 1991. (Petr, 2013)

Dnešní piráti tráví na moři jen čas nezbytně nutný k provedení loupeže. Většinu života tráví na souši. Pirátství pro ně bývá vedlejším příjmem. Existují dva typy moderních pirátů. První jsou námořní lupiči, kteří přepadají nejrůznější lodě na rychlých člunech. Obvykle okradou posádku, pasažéry, případně vyloupí cenný lodní náklad, a zase rychle zmizí. Druhý typ moderních pirátů je najímán organizovaným zločinem pro krádeže lodí na objednávku. Nekradou se jen luxusní jachty, ale i nákladní lodě nebo dokonce tankery. Tito piráti mívají v posádce vytipované lodě komplice, který se nechá normálně najmout. Pomáhá s přípravou přepadení a často sehrává klíčovou roli i při vlastní loupeži. Nový vlastník vybaví loď falešnými dokumenty a většinou ji prodá. (tamtéž)

Lodě přepravních společností, které se rozhodly nadále proplouvat nebezpečnými koridory, se proti útokům brání lepším bezpečnostním systémem na lodích. Společnosti školí své posádky, aby byly schopné zareagovat v případě nebezpečí, dále jsou na lodě instalovány zpevněné dveře, poklopy, ostnaté dráty, vodní děla a další zařízení, která mají znemožnit pirátům vstup na palubu. V následující tabulce jsou zaznamenány náklady lodních společností, které musí vynaložit na lepší zabezpečení svých lodí. Nejvíce nákladná je profesionální ochranka, která loď v případě potřeby ochrání, dále jsou to náklady na elektrické ploty, ostnaté dráty a hlásiče.

roční náklady na zabezpečení plavidel	náklady (\$)
ochranka	80 000
zvukové hlásiče	1 250
ostnatý drát	12 000
elektrické ploty	40 000

Tab. 3: Roční náklady na zabezpečení plavidel

Zdroj dat: Mühl, 2011

2.6 Dopady somálského pirátství na ceny zboží

Na ceny v rozvinutých zemích nemají pirátské útoky téměř žádný vliv. Počet útoků sice v posledních letech vzrostl, ale nenastala situace, že by v rozvinutých zemích byl nedostatek nějaké komodity v důsledku ohrožení lodí pirátskými útoky.

Negativní dopady pirátství na hospodářství zaznamenávají většinou státy, které se nacházejí v regionu, kde k útokům dochází. Je narušen jejich mezinárodní obchod a snižují se příjmy z rybolovu, protože místní rybáři se neodvažují v nebezpečných vodách lovit. V regionu Afrického rohu je nejvíce zasažena Keňa. V roce 2010 se zvýšily měsíční náklady v důsledku pirátské činnosti o 28 milionů dolarů, to této částky jsou zahrnuty ztráty z obchodu a zavádění bezpečnostních opatření. Rybáři okolních zemí se neodvažují vyplouvat do nebezpečných vod a přicházejí o úlovky a zisky. V konečném důsledku jsou těmito nadbytečnými náklady zatíženi místní obyvatelé. Stát kompenzoval zvýšení výdajů, růstem cen o 10 %. (Mühl, 2011)

Ztráty na zisku z rybolovu způsobené pirátským zaznamenali v Jemenu, kde se odhaduje roční ztráta na 150 milionů dolarů. Na Seychely, jejichž hlavním zdrojem příjmu je rybolov a cestovní ruch, odhadují ztráty ve výši 4 % HDP země. (tamtéž)

Nepatrný nárůst ceny ropy byl zaznamenán v roce 2008, kdy byl unesen saúdskoarabský tanker o velikosti letadlové lodě, jednalo se o doposud největší unesenou loď. Loď byla obsazena somálskými piráty v Indickém oceánu, 840 km od přístavu Mombasa. Útočníci pravděpodobně pocházeli ze somálské základny Eyl, která je dobrým výchozím bodem pro útoky v Adenském zálivu i Indickém oceánu. Tanker převážel 2 miliony barelů ropy v ceně 100 milionů dolarů. V tomto extrémním případě vyvolal únos reakce světového trhu. Po únosu došlo k prudkému nárůstu ceny ropy na amerických trzích, protože loď směřovala k východnímu pobřeží USA, ale už během dne došlo ke zklidnění situace a cena začala opět klesat. (Novotný, 2008)

Zhoršující se situací v regionu jsou ohroženy obchodní i výletní lodě. V případě únosu vznikají majitelům lodí finanční škody. Pokud je unesena výletní loď, je výkupným zatížen rozpočet státu, ze kterého loď pochází, vzhledem k tomu, že se jedná o vysoké částky, je zaplacení výkupného zásahem do státního rozpočtu. Pokud je unesena loď obchodní společnosti, musí se firma potýkat s nezvykle vysokými náklady. Jsou to náklady na výkupné, škodu na přepravovaném nákladu a finanční kompenzace členům posádky nebo jejich rodinám. (Mühl, 2011)

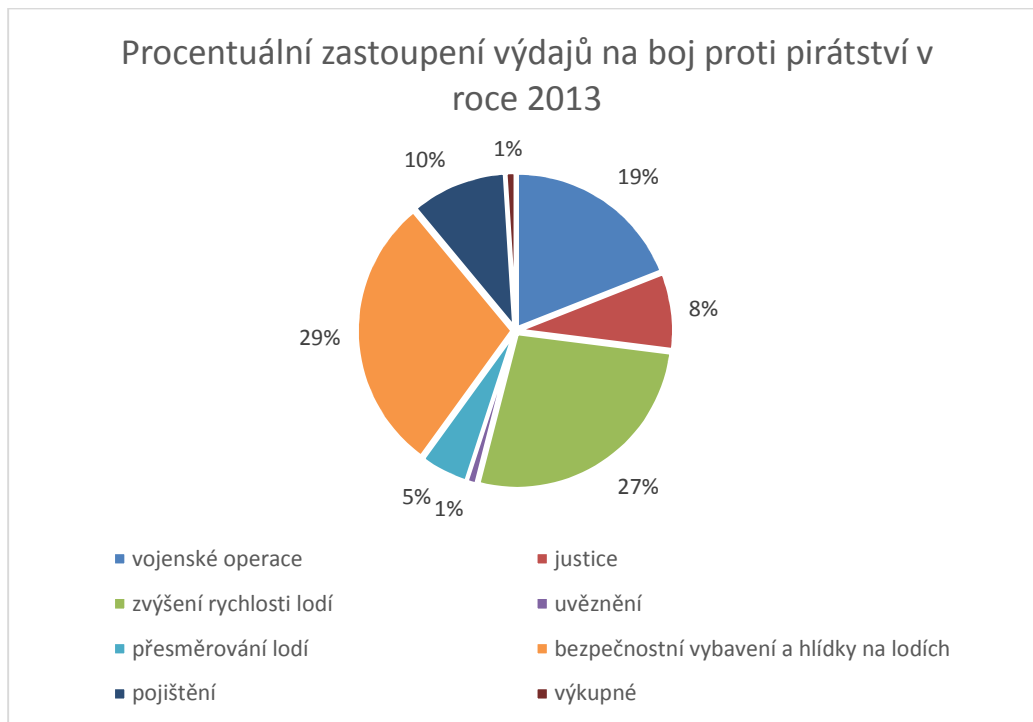
2.7 Reakce Mezinárodního společenství na situaci v Somálsku

Mezinárodní společenství sledovalo nárůst útoků se značnými obavami. Vzhledem k tomu, že byla ohrožována plavidla, na jejichž dodávkách je závislá převážná většina rozvinutého světa, nenechala na sebe reakce na tuto situaci dlouho čekat. Do oblastí Afrického rohu byly vyslány mise, které měly zajistit bezpečnost proplouvajících lodí. Jedná se o lodě Evropské unie, které zde působí v rámci mise EU NAVFOR – Atalanta, Severoatlantická aliance vyslala misi Ocean Shield. Dále zde působí posádky americké armády v misi Combined Task Force 151 a lodě z Ruska, Malajsie, Indie, Číny. Celkem se v somálských výsostných vodách pohybuje 30 až 40 vojenských lodí pocházejících z 26 zemí. Jejich hlavním úkolem je dohlížet na bezpečnost námořní dopravy, odrazovat a potírat pirátské útoky v oblasti. (Zlatohlávek, 2009)

Mise Atalanta a Ocean Shield usilovaly o zabezpečení tzv. „*Mezinárodního doporučeného přepravního koridoru*“ o délce 463 mil, což je mezinárodně doporučený koridor pro plavbu lodí touto oblastí, kde byly zavedeny transitzní skupiny lodí, které tento koridor střeží, případně lodě rizikovým úsekem doprovází. Válečné lodě hlídají především podél tohoto koridoru, jsou připraveny zasáhnout maximálně během několika desítek minut. Použití koridoru a konvoje není povinné, ale velmi doporučované. Válečné lodě hlídají také v jižní části Rudého moře a v Indickém oceánu poblíž Somálských břehů, nicméně tato oblast je poměrně rozsáhlá a účinnost ochrany je výrazně nižší. (Panchatrek, 2011) Díky této strategii došlo ke snížení počtu útoků v tomto koridoru. Vedlejším efektem bylo to, že se piráti přesunuli do jiných oblastí mimo tento koridor. Toto vedlo k přesunu útoků, ale ne k jejich snížení. (Bellais, 2013)

„Pirátsví ovlivňuje vedle námořního průmyslu i další oblasti, jako životní prostředí, ekonomiku východoafrických zemí, dodávky humanitární pomoci nebo globální obchod. Naše firma odhaduje své náklady na boj s piráty za minulý rok na částku 200 mil. dolarů,“ řekl Henrik E. Kragh, ředitel antipirátské koordinace ze společnosti Maersk Line (Novotný, 2012)

Boj proti pirátství vyžaduje vysoké finanční náklady. V následujícím grafu jsou procentuálně vyjádřeny výdaje na boj proti pirátství v roce 2013. V roce 2013 byly výdaje spojené s bojem proti pirátství 5,7 – 6,1 miliard dolarů. Z grafu je patrné, že největší množství financí je směřováno do zabezpečení lodí a zvýšení jejich rychlosti, tj. na preventivní opatření proti případným útokům. Vojenské operace, které v regionu působí, se na výdajích podílejí 19 %. V roce 2013 byly náklady na vojenské operace asi 1,2 miliardy dolarů. Naopak náklady na výkupné a procesy s pachateli jsou menší než 1 % z celého objemu výdajů.

obr. 7: Procentuální zastoupení výdajů na boj proti pirátství v roce 2013
Zdroj dat: *oceansbeyondpiracy*

2.8 Operace Atalanta

2.8.1 Hlavní cíle

Operace Evropské unie EU NAVFOR (Naval force), která byla zahájena v roce 2008 je první společnou námořní operací EU. Cílem mise je prevence, odstrašení a potírání pirátské činnosti převážně v oblasti Adenského zálivu a Rudého moře, částečně zasahuje i do oblasti Indického oceánu. Operace Atalanta je součástí mezinárodně koordinovaných aktivit vůči pirátství. Hlavním úkolem této operace je naplnění rezoluce Rady bezpečnosti OSN, tj. ochrana plavidel Světové potravinové pomoci (WFP), které zajišťují dodávky potravin a poskytují

pomoc utečencům v Somálsku, dále členské lodě dohlížejí na nelegální rybaření ve zdejších vodách, které jsou jedny z nejvyhledávanějších lovišť. (Zpráva o zahraniční politice České republiky, 2009)

Do této operace jsou zapojena i další vojenská námořnictva. EU zde spolupracuje s posádkami z USA, NATO, Ruska, Indie, Malajsie a Číny. Mise Atalanta zahrnuje 6 až 9 válečných lodí, které střeží somálské vody. Celkový počet členů posádek lodí je v rozmezí mezi 850 – 1400 členů. Obchodním plavidlům, která chtějí touto oblastí proplout je doporučeno se zaregistrovat na webových stránkách, které byly zřízeny na začátku operace. Tato registrace poskytuje lepší přehled o tom, kde se lodě vyskytují, takže jim může být poskytnuta v rizikových oblastech vojenská ochrana. (Šafařová in Smolík, 2010)

Odpůrci mezinárodní intervence v oblasti požadují odchod zahraničních lodí z regionu, argumentují tím, že mise se soustřeďují na pirátství a odstraňují především příznaky krize v Somálsku namísto toho, aby finanční prostředky byly využity k účinnému řešení jejich prvotních příčin, jakými jsou mimo jiné nezaměstnanost a extrémní chudoba. (Tannock, 2012)

2.8.2 Budoucí mandát

V roce 2014 rozhodla rada EU o prodloužení mise, která byla původně naplánovaná do roku 2008, postupně docházelo k jejímu prodlužování, a to až do prosince roku 2016. Mise bude dále pokračovat ve svém snažení o eliminaci pirátských útoků. Rada EU uvádí že: *„pirátství se v této oblasti podařilo nalomit, nikoli zcela zlomit.“* Nově má také mise mandát ke komplexnímu přístupu EU k Somálsku, včetně podpory zástupce EU v oblasti Afrického rohu. V roce 2011 se podařilo evropským silám odhalit 27 pirátských skupin a zadržet 117 podezřelých pirátů. Od roku 2011 mají větší pravomoci, mají povoleno operovat na somálské pevnině, až do 2 km od pobřeží, tyto akce jsou zaměřeny na pirátské základny a sklady. (eunavfor.eu)

Mise bude spolupracovat se somálskou prozatímní vládou, která v této souvislosti již požádala o povolení OSN. *„Oznámení Evropské unie o rozšíření protipirátské mise i na somálské břehy velice vítáme, neboť jen tak můžeme obstát,“* říká Pottengal Muhundan, ředitel Centra pro kontrolu pirátství (PRC) při Mezinárodním úřadu pro námořní dopravu. (Novotný, 2010)

Bude se podílet na dalších aktivitách, které pomáhají řešit hlavní příčiny pirátství v Somálsku. V tomto ohledu, by mohla operace například poskytnout logistickou podporu, odborné znalosti či přípravu na moři pro projekty EU realizované v této oblasti, např. pro Výcvikovou misi EU (EUTM). Zastupitelka EU pro zahraniční záležitosti řekla: „Operace Atalanta výrazně pomohla ke snížení pirátství u somálského pobřeží. Musíme pokračovat v tlaku na piráty, aby jsme zajistili bezpečí v oblasti Afrického rohu, toto je v našem společném zájmu. Námořní síly Evropské unie budou nyní přispívat k řešení hlavních příčin pirátství.“

Náklady mise pro roky 2015 a 2016 jsou odhadovány asi na 14, 7 milionů Euro. Operace je vedena generál majorem Martinem Smithem z britského královského námořnictva. Spolu s 21 členskými zeměmi EU se na operaci podílejí i dvě země, které nejsou součástí EU. (eunavfor.eu)

2.9 Mise NATO

Stejně jako Evropská unie se i Severoatlantická aliance rozhodla bojovat proti pirátům v oblasti Adenského zálivu, Rudého moře a Indického oceánu. V srpnu 2009, v rámci operace Ocean Shield, vyslala válečné lodě a letecké posádky, aby kontrolovaly vody v oblasti Afrického rohu. Není stanoven přesný počet lodí ani zastoupení jednotlivých zemí. Jejich úkol je podobný jako u Operace Atalanta, tj. přispívat k mezinárodnímu úsilí v boji proti námořnímu pirátství a zapojení místních vlád do řešení tohoto problému. Operace Ocean shield byla také prodloužena až do konce roku 2016. Rezoluce rady z roku 2020 vyzývá státy a regionální organizace, aby se aktivně zapojily do boje proti pirátství u somálského pobřeží. Se souhlasem somálských úřadů nařizuje, aby byly přijaty veškeré nezbytné prostředky k potlačení pirátství a ozbrojené loupeže ve výsostných vodách Somálska. (nato.int)

Lodě NATO se účastní průzkumných a zpravodajských misí, kontrolují činnost lodí v oblasti. Obchodní lodě jsou monitorovány, v případě potřeby je možné jim zajistit doprovod, v podobě ozbrojené lodě. Operace působí na ploše větší než 2 miliony čtverečních mil.

2009		2011	
srpen - říjen	listopad - prosinec	leden - červen	červenec - prosinec
Řecko	Portugalsko	Nizozemí	Itálie
Itálie	Dánsko	Dánsko	USA
Turecko	Kanada	Turecko	USA
Spojené Království	Spojené Království	Spojené Království	Portugalsko

USA	USA		

Tab. 4: Zastoupení zemí na misi Ocean Shield v letech 2009 a 2011

Zdroj dat: Ondráček, 2012

Jak je patrné z tabulky č. 4, počet plavidel, která se podílejí na operaci Ocean shield se pohybuje od čtyř do šesti a státy účastníci se operace se každý rok mění. Počet členů posádek na vojenských lodích je 800 – 1400 lidí. Obě operace disponují téměř stejným počtem. Průměrný počet sil na válečných lodích se pohybuje okolo 200 námořníků. (Ondráček, 2012)

Výsledky misí jsou patrné z dat v tabulce č. 5, došlo k rapidnímu snížení útoků a přepadení u pobřeží Somálska a v Adenském zálivu, naopak se zvýšil počet útoků v oblasti Arabského moře. Ani piráti však nezůstali pozadu, jako reakci na akce NATO a EU začali vylepšovat své lodě, aby mohli působit ve vzdálenějších oblastech, jak je rovněž patrné z tabulky. Od roku 2011 přibýlo útoků v Arabském moři.

Počet útoků v okolí Somálska v letech 2008 - 2012

		2008	2009	2010	2011	2012
somálské vody	únos	8	26	26	4	2
	útok	11	58	68	52	7
	ohrožení	x	15	88	52	19
Adenský záliv	únos	33	18	12	1	1
	útok	42	67	33	29	6
	ohrožení	x	47	56	21	6
Arabské moře	únos	x	1	7	19	5
	útok	x	5	31	48	10
	ohrožení	x	x	3	23	15
celkem		94	237	324	249	71

Tab. 5: Počet útoků v okolí v okolí Somálska v letech 2008 - 2012

Zdroj dat: www.mc.nato.int

2.10 Pirátství v mezinárodním právu

Potřeba přesně definovat skutky pirátství a nějakým způsobem tyto akty zahrnout do mezinárodního práva si vyžádal vzrůstající počet útoků, ke kterému začalo docházet s rozvojem mezinárodního obchodu v osmdesátých letech. Hlavním problémem ve stíhání pirátů, je to, že jedině státní soudy mohou soudit piráty za jejich trestné činy, chybí zde mezinárodní tribunál s touto pravomocí. I díky malým zkušenostem se souzením pirátům,

není legislativa většiny států dokonalá. V roce 1982 došlo k podpisu Úmluvy OSN o mořském právu, která definuje pirátství a upravuje podmínky o chování jednotlivých lodí na moři a způsob jakým bude nakládáno se zadrženými piráty. Vzhledem k tomu, že chycení pirátů jsou souzeni v zemi, jíž patří teritorium, na kterém byli dopadeni, znamená to v mnoha případech beztrestnost. Tímto příkladem je i Somálsko, které nemá fungující právní aparát. Podle tohoto dokumentu, je potrestání ponecháno na jednotlivých státech a jejich právním systému. V devadesátých letech dosáhl počet útoků po celém světě svého maxima. IMO se proto v roce 1998 rozhodla vydávat měsíční zprávy, které by informovaly o útocích a o kritických oblastech. (Štemberg, 2011)

Vzhledem k tomu, že stíhání pachatelů je ponecháno v rukou státu, který je chytí při činu, jsou výsledky často velmi nejasné. Ne každý stát má ve svém trestní právu úpravu zákona, která se týká pirátských útoků. Pirátů jsou tak často stíháni podle jiných ustanovení. (tamtéž)

Další dohoda, která se zabývá bezpečností v mezinárodních vodách, je Úmluva o potlačování protiprávních činů proti bezpečnosti námořní plavby, která byla podepsána v roce 1998. Stejně jako předchozí smlouva nestanovuje postihy za pirátské činy, vzhledem k nepřesnému definování pojmu, co je a co není námořní terorismus. (Šafářová in Smolík, 2010)

2.11 Pojištění lodí

Přes třicet tisíc lodí propluje ročně Adenským zálivem, pokud chtějí být tyto lodě pojištěné, musí kvůli zvýšené aktivitě pirátů v oblasti vynaložit více finančních prostředků. Se vzrůstajícím počtem útoků rostla i výše pojistného. Když byla v roce 2008 oblast s vysokým výskytem útoků pojišťovny prohlášena za válečnou zónu, došlo ke zvýšení pojistné položky „Válečné riziko“ z 500 na 150 000 dolarů. Válečným rizikem jsou označovány oblasti, ve kterých hrozí reálné riziko válečného střetu.

Narůstaly i další pojistné položky, ale nebyl u nich zaznamenán takto rapidní skok. Desetkrát vzrostlo pojištění únosu a nákladů na výkupné a na dvojnásobek se zvýšilo pojištění proti poškození lodí. Náklady na pojištění vzrostly z 0,05 % hodnoty nákladu na 0,1 %. Pirátské útoky v oblasti způsobily růst výdajů na pojištění, které se nyní pohybuje mezi 459 a 3 213 miliony dolarů. (Prak, 2011)

zvýšení nákladů na pojištění v důsledku pirátství (v miliardách dolarů)		
	2009	2010

příplatek za únos a výkupné	0,54	0,54
příplatek za rizikové zóny	4,05	4,05
celkové pojistné náklady	4,59	4,59

Tab. 6: Zvýšení nákladů na pojištění v důsledku pirátství

Zdroj dat: Mühl, 2011

3. Návrhová část

V této části navrhuji možné způsoby řešení bezpečnostní situace v oblasti regionu Adenského zálivu, Arabského moře a somálských výsostných vod. Uvedu způsoby, kterými by byla tato opatření provedena, dále určím, jaké dopady by opatření měla na bezpečnostní situaci v zemi.

Vzhledem k tomu, že Somálsko je zhrouceným státem, možnost řešení vzniklé situace ze strany vlády je velmi nepravděpodobná, zaměřím se spíše na aktivity mezinárodního společenství a opatření, která mohou zavést dopravní přepravci a vlády rozvinutých zemí.

3.1 Zlepšení zabezpečení proplouvajících lodí

Častým cílem útoku pirátů se mnohdy stávají větší lodě, než kterými sami disponují, je dobré položit si otázku: Jak je možné, že jsou piráti na člunech schopni obsadit velké obchodní lodě? Odpověď je vcelku jasná. Pirátské lodě, na rozdíl od lodí obchodních mají k dispozici poměrně velký arsenál zbraní. Přepravní lodě, které na své palubě zbraně nemají, se brání obsazení pomocí zpevněných dveří a poklopů, ostatních drátů a vodních děl, avšak tato opatření nemusí být vždy účinná. Jako reakci na zvýšený počet útoků v somálských výsostných vodách se rozhodli někteří přepravci využívat možnost mít na palubě ozbrojené složky, které zasáhnou v případě útoku.

Existují dvě možnosti vyzbrojení lodí, buďto se vyzbrojí přímo členové posádky nebo jsou na palubu umístěni profesionálně vycvičené týmy, jsou to převážně soukromé bezpečnostní agentury, jejichž služby využívá většina rejdařů projíždějících nebezpečnou oblastí. Ozbrojená ochranka stojí až 80 tisíc dolarů. UNCLOS zaručuje všem lodím svobodu plavby ve Výlučné ekonomické zóně (EEZ) a na volném moři a jejich právo tuto svobodu bránit, což v podstatě povoluje i použití zbraní k prosazení tohoto práva. Zbraně ovšem nesmí být přítomny na lodích s německou vlajkou, protože spolková vláda dosud nestanovila přesná pravidla. Navíc lodím, které mají na palubě zbraně, může být zakázáno vplout do přístavů, protože přístavní orgány vyhodnotí riziko zneužití takových zbraní jako příliš vysoké. (Panchartek, 2011)

Majitelé lodí si najímají soukromé bezpečnostní agentury, navíc samotné lodě používají modernější techniku a informují se navzájem; vedle toho ochranu stupňuje i mezinárodní společenství. „*Obecně jsou naše lodě chráněné kombinací různých opatření v závislosti na individuálním posouzení míry rizika. Zahrnují například zpevnění dveří a poklopů, protipirátský výcvik posádky, ostnatý drát, zvláštní hlídky a ozbrojenou stráž,*“ uvedl Henrik E. Kragh s tím, že další opatření vzhledem k ochraně lodí i personálu nemůže sdělovat. Tyto náklady se promítnou do ceny za přepravu, pomáhají ale snížit procento úspěšných pirátských útoků. (Novotný, 2012)

Společnosti školí své posádky, aby byly schopny předcházet útokům a reagovat v případě, že je loď napadena. V případě, že společnost dojde k závěru, že je loď na své trase ohrožena přistoupí k najmutí soukromé profesionální vyzbrojené týmy na palubu. Vzhledem k tomu, že zapojení profesionálních jednotek je poměrně drahé a pravděpodobnost únosu není příliš velká, je pro přepravce toto řešení finančně neefektivní.

„*V této souvislosti je třeba též připomenout, že přítomnost zbraní na palubě odporuje konvencím o obchodní námořní plavbě, o bezpečnosti/ochraně posádky na moři i dalším mezinárodním úmluvám, a může tak způsobit nepříjemnosti například ve výsostných vodách (při najíždění přístavů po cestě) některých zemí,*“ upozorňuje Petr Rožek z firmy Dachser.

Úroveň bezpečnosti nákladu také ovlivňuje celkovou cenu transportu. Náklad je samozřejmě pojištěn, jedná se o částku ve výši zhruba třetiny operativních nákladů. Různé příplatky, jak je popsáno v předchozí kapitole, zejména na pojištění, pokud loď proplouvá rizikovou oblastí a na zabezpečení nákladu jsou běžnou součástí lodní dopravy. Při výjimečných událostech, jako je např. významný nárůst pirátských aktivit v tranzitní oblasti, se může vlastník lodě rozhodnout investovat více peněz do bezpečnosti lodě tím, že ji pošle po delší, ale bezpečnější cestě mimo dosah pirátských aktivit.

Téměř deset procent lodí se v letech 2009 až 2010 rozhodlo využít jiný námořní koridor. V tomto případě museli zvolit trasu kolem mysu Dobré naděje. Pokud zvolí tuto trasu, musí počítat s vyššími finančními výdaji. Celkové náklady, které změnou trasy kvůli somálským pirátům vzniknou, jsou kolem 2,34 až 2,95 miliard dolarů ročně. Např. přesměrování tankeru ze Saudské Arábie do USA znamená navýšit jeho trasu o 4500 kilometrů. Navíc dojde ke zvýšení doby plavby asi o dva týdny, což způsobuje vyšší výdaje na mzdu posádky a zmenšení objemu kapacity, kterou je loď schopna za rok přepravit. (Prak, 2011)

3.2 Zastavení nelegálního rybolovu v somálských vodách

Po pádu diktátorského režimu v roce 1991, došlo ke snížení ochrany somálských vod. To mělo za následek zvyšující se počet zahraničních lodí v regionu, které zde začaly nelegálně lovit. Zahraniční rybáři ročně uloví ryby a další mořské živočichy v hodnotě 327 milionů USD, čímž připraví tuto chudou zemi o obrovské množství příjmů. Nelegální lov ryb má dalekosáhlé důsledky, nejen pokud jde o obživu místního obyvatelstva. Problémem je i znečištění vod, protože v posledních dvaceti letech se ze somálských vod stala doslova „skládká“ nebezpečného odpadu dovezeného ze zahraničí, převážně z Evropy.

Na politické úrovni se o tomto problému moc nehovoří, a tak místo aby vyspělé státy bojovaly proti nelegálnímu rybolovu v tomto regionu a daly tak prostor místním rybářům, jsou vysílány válečné lodě, které mají bojovat proti pirátům. Důsledky nelegálního lovu mají dopad nejen na místní obyvatele, ale i na životní prostředí. Zdejší vody jsou znečišťovány a ryb neustále ubývá a dochází k vyhynutí některých druhů.

Když se na situaci v regionu podíváme z tohoto pohledu, je jasné, že vysíláním mezinárodních misí se situace nevyřeší. Místní, kteří velmi často trpí podvýživou a chudobou nemají mnohdy jinou možnost, jak si peníze obstarat. V tomto případě by bylo potřeba, aby mezinárodní společenství místo posílání vojáků do oblasti, zabránilo rybolovu evropských a asijských lodí, a tím umožnilo místním, aby se vrátili zpět ke své profesi.

Pokud by vyspělé státy vydaly zákaz rybolovu v cizích vodách a odešly z této oblasti, je možné, že někteří místní obyvatelé by se přepadáváním lodí živili i nadále, vzhledem k tomu, že pirátství se zde rozmáhá již několik let a výdělků z výkupného jsou pro místní mnohokrát vyšší, než pokud by se vrátili k rybolovu. Byla by nutná vysoká finanční podpora regionu a místních rybářů.

3.3 „Somalizace“ problému

Pojem somalizace problému znamená řešit otázku pirátství pomocí aparátů, které by se zřídili v postiženém regionu. Jack Lang navrhuje zřídit mezinárodní tribunály v odtržených regionech, Somalilandu a Puntlandu. Byl by zde zřízen soud, který by odpovídal za procesy se zajatými piráty, jelikož v obou oblastech jsou vězněni stovky útočníků, kteří bývají mnohdy propuštěni, protože v zemi neexistuje právní aparát k souzení zajatých pirátů. Součástí soudů by měly být i věznice, které by měly kapacitu 500 vězňů. Další soudní dvůr by měl být zřízen v Tanzanii, kde už sídlí tribunál pro válečné zločiny, ke kterým došlo během občanské války

ve Rwandě. Náklady na založení a provoz těchto zařízení odhaduje na 25 milionů dolarů. Jako argument pro své tvrzení uvádí, že škody, které jsou ročně spáchány piráty na proplouvajících lodích, se pohybují mezi 5 – 7 miliardami dolarů. (ipacadamy.org, 2013)

Ředitel programu pro pomoc východoafrickým námořníkům, Andrew Mwangura, s Langovým způsobem řešení nesouhlasí. Upozorňuje na to, že pokud budou mít soudy sídlo v Somálsku, nebude možná kontrola probíhajících procesů ze strany mezinárodního společenství. Domnívá se, že provázanost mezi pirátskými bossy a veřejným sektorem je v zemi natolik velká, že by mohlo snadno dojít k ovlivňování soudních procesů. Své tvrzení uzavírá slovy: „*Zvláštní soudy pro piráty by byly dobrým nápadem tak dlouho, dokud by měly sídlit mimo Somálsko. Pokud mezinárodní společenství pošle peníze do Somálska, budou jednoduše rozkradeny.*“ (Mwangura, 2011)

Z dlouhodobého hlediska by bylo nejlepším řešením stabilizovat situaci v regionu. Usilovat o zřízení zodpovědné vlády, která by byla efektivní a dlouhodobě by vedla k ekonomické prosperitě i sociální vyváženosti, která je klíčová pro udržení důvěry a legitimacy vlády. Vláda by měla být schopna řešit kritickou situaci v zemi. Území Somálska sužují pravidelně hladomory, které vznikají v důsledku sucha. Evropská komise vyčlenila na boj proti hladomoru v letech 2008-2013 téměř 216 milionů eur. Peníze na humanitární pomoc vyřeší pouze nejkrizovější situaci, ale z dlouhodobého hlediska je třeba hledat řešení problému jinde. V 80. letech postihl zemi obrovský hladomor, který si vyžádal spoustu obětí. Místní si museli najít jiný způsob obživy, než bylo pastevectví a pěstování plodin, které kvůli nedostatku vody nemohli dále provozovat. Z vnitrozemí se proto přesunuli do přímořských oblastí a začali se živit rybolovem, vzhledem k tomu, že zdejší vody jsou velmi bohaté na mořské živočichy, bylo to pro místní poměrně dobrým zdrojem příjmů. Situace se zkomplikovala po pádu diktátorského režimu v roce 1991, když v zemi začala občanská válka. Stát nebyl schopný chránit své výsostné vody a v somálských vodách začali lovit rybáři z Evropy a Asie. (rozvojovka.cz, 2014)

Závěr

Práce analyzovala dopady mise Evropské unie a NATO na stabilitu regionu Afrického rohu a určila příčiny růstu pirátských útoků po roce 2000. Hlavními důvody k rozšíření pirátství v této oblasti byl pád diktátorského režimu, ztráta kontroly nad somálskými výsostnými vodami, nelegální lov evropských a asijských rybářů, vzrůstající chudoba v zemi a časté hladomory posledních let.

Dopady misí EU a NATO na bezpečnostní situaci v zemi měly pozitivní vliv na stabilitu regionu. Vzhledem k tomu, že válečné lodě mají za úkol chránit lodě s dodávkami humanitární pomoci, dostanou se zásoby k potřebným. Pokud jde o dopady na snížení počtu pirátských útoků v regionu, z dostupných dat je zřejmé, že po zahájení zahraničních misí došlo ke snížení počtu útoků a mnoho jich bylo překaženo. Negativními dopady misí je větší vyzbrojování pirátských lodí a rozšíření nebezpečí útoku až do Arabského moře.

Podle názoru analytiků i somálských politických vůdců není z dlouhodobého hlediska intervence mezinárodního společenství nejlepší cestou ke zlepšení bezpečnostní situace v zemi. Jak tvrdí Tannock, vojenské mise odstraňují především příznaky krize v Somálsku namísto toho, aby finanční prostředky byly využity k účinnému řešení jejích prvotních příčin, jakými jsou mimo jiné nezaměstnanost a extrémní chudoba. Ukončení občanské války, stabilní a nezkorumpovaná vláda může zajistit fungování státních aparátů, které by se měly podílet na ochraně somálských výsostných vod.

Provedená analýza jednoznačně prokázala spojitost mezi bezpečností v regionu a působením pirátů na výši pojistného jištění. Jeho růst měl negativní vliv na růst cen komodit spotřebního koše ve zmíněném regionu. Analýza umožnila zhodnotit náklady na změny tras a jejich dopad na vlastníky dopravních společností. Z toho plyne, že vyšší stabilita Somálska a okolních regionů bude mít pozitivní vliv na chování dopravních společností a pohyb komodit od výrobce k zákazníkovi, které ve svém důsledku budou podporovat stabilitu regionu.

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

BRIGGS, Philip. Somaliland: with Addis Ababa and Eastern Ethiopia, 2012 ISBN 978-1-84162-371-9

Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů. 1. vyd. Editor Petr Zeman. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2002, 186 s. ISBN 80-210-3037-2.

EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 327 s. ISBN 978-80-7367-540-0.

KONSTAM, Angus. Pirátství: úplné dějiny. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2011, 294 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-204-2408-2.

MALÝ, Ivan; RIEGL, Martin. Aktéři v globálních sférách vlivu: [sborník vybraných textů časopisu Přítomnost]. 1. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2010, 87 s. ISBN 978-80-87101-23-0.

SMOLÍK, Josef; ŠMÍD, Tomáš. Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2010, 276 s. ISBN 978-80-210-5288-8.

TANGREDI, Sam, J. Sea Power: Theory and Practice, 2013

TILL, Geoffrey. Seapower: A Guide for the Twenty-First Century, 2013 ISBN 978-0-415-62261-5

WAIŠOVÁ, Šárka. Současné otázky mezinárodní bezpečnosti. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 154 s. ISBN 978-80-7380-194-6.

WOKOUN, René. Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). Praha: Linde, 2008, 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

Zpráva o zahraniční politice České republiky: leden - prosinec 2009 The library of rescued memories: pictures and stories from the Centropa interviews in the Czech Republic. Prague: Centropa, 2009. ISBN 9783200015050.

Elektronické zdroje

BELLAIS, Renaud, *Fighting Piracy and International Public Goods: The Atalanta Experiment in the Horn of Africa*, 2013, [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=b2f1f6b2-73b2-41c0-be72-c64091fe050d%40sessionmgr115&hid=103>>.

DAGNE, Ted, *Somalia: Current Conditions and Prospects for a Lasting Peace*. CRS Report for Congress. Congressional Research Service. Washington D. C., 2010.

FEMÉS, María, *Proč se ze Somálců stali piráti*, 2010 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.epochtimes.cz/2010031812786/Proc-se-ze-Somalcu-stali-pirati.html>>.

HARRI, Johan, *O pirátech vám lžou*, 2009 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://blisty.cz/art/46485.html>>.

KEENAN, Jillian, *Puntland is for pirates*, 2014 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://foreignpolicy.com/2014/03/20/puntland-is-for-pirates/>>.

KOUDELKA, Ctirad *Rizika a jejich analýza* [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://fei1.vsb.cz/kat420/vyuka/Magisterske%20nav/prednasky/web/RIZIKA.pdf>>.

LANG, Jack, *Jack Lang on Piracy off the Coast of Somalia*, 2011 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.ipacademy.org/events/podcasts/215-podcast-jack-lang-on-piracy-off-the-coast-of-somalia.html>>.

MANGRUWA, Andrew; RICE, Xan, *Somali pirates should face special courts, says UN envoy* 2011 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/26/somali-pirates-jack-lang-report>>.

- MÜHL, Adam, *Dopady námořního pirátství na mezinárodní obchod*, diplomová práce 2011 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <https://www.vse.cz/vskp/35189_dopady_namornihopiratsvina_mezinarodni_obchod>.
- NOVOTNÝ, Radek, *Mise proti pirátům posilují*, 2012 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://logistika.ihned.cz/c1-55831770-mise-proti-piratum-posiluji>>.
- ONDRÁČEK, Aleš, *Porovnání operací EU a NATO proti somálskému pirátství – zhodnocení jejich obranného efektu*, bakalářská práce, 2012
- O'ROURKE, Ronald, *Piracy off the Horn of Africa*, Congressional Research Service, 2011 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40528.pdf>>.
- PANCHARTEK, Radek, *Český námořník: Proč nejde piráty s pancéřovkama jednoduše postřílet*, 2011 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <http://technet.idnes.cz/cesky-namornik-komentuje-namorni-piratsvifmi/vojenstvi.aspx?c=A110124_161241_tec_technika_kuz>.
- PETR, Jaroslav, *Piráti předběhli dobu*, 2013 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://vtm.e15.cz/clanek/pirati-predbehli-dobu>>.
- PRAK, Václav, *Zásah proti somálským pirátům jako reakce na ohrožení amerických zájmů v region nebo ochrana svobodné námořní plavby?* bakalářská práce, 2011
- ROTBERG, Robert, *Failed states, collapsed states, weak states: causes and indicators*, 2003 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <http://www.brookings.edu/press/books/chapter_1/statefailureandstateweaknessinatimeofterror.pdf>.
- ŠIMON, Ondřej, *Vývoj Somálska po roce 1990*, 2010 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <http://www.valka.cz/clanek_13606.html>.
- ŠTEMBERG, Milan, *Námořní pirátství, jeho potlačování a trestání*, rigorózní práce 2011 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/150005183/?lang=cs>>.
- TANNOCK, Charles, *Strategie EU pro oblast Afrického rohu*, 2012 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <www.europarl.europa.eu>.

URBANOVSKÁ, Jana, *Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu*, 2008 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<https://mv.iir.cz/article/view/2>>.

ZLATOHLÁVEK, Petr, *O pirátech z Afriky a ambicích NATO*, 2009 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <http://data.idnes.cz/soubory/na_projekty/A091123_M02_NQR_2009_2.PDF>.

Central intelligence agency. *The world factbook – Somalia* [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>>.

Commercial crime services, 2014 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<https://icc-ccs.org/about-us>>.

EU Counter-Piracy Operation Atalanta Extended to End of 2016 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://eunavfor.eu/eu-counter-piracy-operation-atalanta-extended-to-end-of-2016/>>.

International maritime bureau, 2015 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<https://icc-ccs.org/icc/imb>>.

Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=95>>.

Ministerstvo vnitra ČR, *Vysvětlení základních pojmů – Bezpečnost*, 2015 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-bezpecnost.aspx>>.

Number of fatalities due to suicide attacks worldwide, 2014 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.statista.com/statistics/251327/number-of-fatalities-due-to-suicide-attacks-worldwide/>>.

Operation Ocean Shield [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.mc.nato.int/about/Pages/Operation%20Ocean%20Shield.aspx>>.

Piráti unesli největší tanker v historii, 2008 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/154577-pirati-unesli-nejvetsi-tanker-v-historii-zdrazili-tim-ropu.html>>.

Puntland fact and figures Ministry of planing and statistics Puntland state of Somalia, worldbank, 2003 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://siteresources.worldbank.org/SOMALIAEXTN/Resources/PuntlandFigures.pdf>>.

Úmluva OSN o mořském právu, 1996 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <<http://www.windsea.cz/public/Image/sekce-typ-117/umluva-osn-o-morskem-pravu.pdf>>.

Vysvětlení základních pojmů, 2015 [online], [cit. 2015-05-10], dostupné z URL <https://pojisteni.sgef.cz/_dataPublic/attachments/d733f0a92d6874bee9cad5aeca1ff39f/vysvetl-eni-zakladni-pojmy.pdf>.

Seznam použitých zkratek

CCS – Služba monitorující kriminální činnost

ENEP – Evropská síť pro životní prostředí

ETA – Baskická nacionalistická organizace

EU – Evropská unie

EU NAVFOR – Námořní síly EU

EUTM – Výcviková mise EU v Somálsku

FBI – Národní úřad pro vyšetřování

ICC – Mezinárodní obchodní komora

IMB – Mezinárodní námořní komora

IEA – Mezinárodní energetická agentura

IRA – Irská republikánská armáda

NATO – Severoatlantická aliance

UNCTAD – Konference OSN o obchodu a rozvoji

UNCLOS – Konvence Spojených národů o mořském právu

UNOSOM – Operace Spojených národů v Somálsku v letech 1992 - 1993

UNOSOM II – Operace Spojených národů v Somálsku v letech 1993 – 1995

WFP – Světová potravinová pomoc

Seznam tabulek a obrázků

Seznam tabulek

Tab. 1: Analýza rizik.....	14
Tab. 2: Počet útoků v Africe v letech 1999 – 2011.....	23
Tab. 3: Roční náklady na zabezpečení plavidel.....	29
Tab. 4: Zastoupení zemí na misi Ocean Shield v letech 2009 a 2011.....	34
Tab. 5: Počet útoků v okolí Somálska v letech 2008 – 2012.....	34
Tab. 6: Zvýšení nákladů na pojištění v důsledku pirátství.....	36

Seznam obrázků

Obr. 1: Počet obětí teroristických útoků v letech 1982 – 2010.....	16
Obr. 2: Počet útoků v jednotlivých státech v roce 2013.....	17
Obr. 3: Nárůst námořního obchodu v letech 1970 – 2013.....	22
Obr. 4: Útoky pirátů a ozbrojené loupeže v letech 1999 – 2011.....	24
Obr. 5: Počet útoků podle regionu v roce 2012.....	24
Obr. 6: Expanze pirátských útoků v letech 2005 – 2010.....	27
Obr. 7: Procentuální zastoupení výdajů na boj proti pirátům v roce 2013.....	31

Přílohy

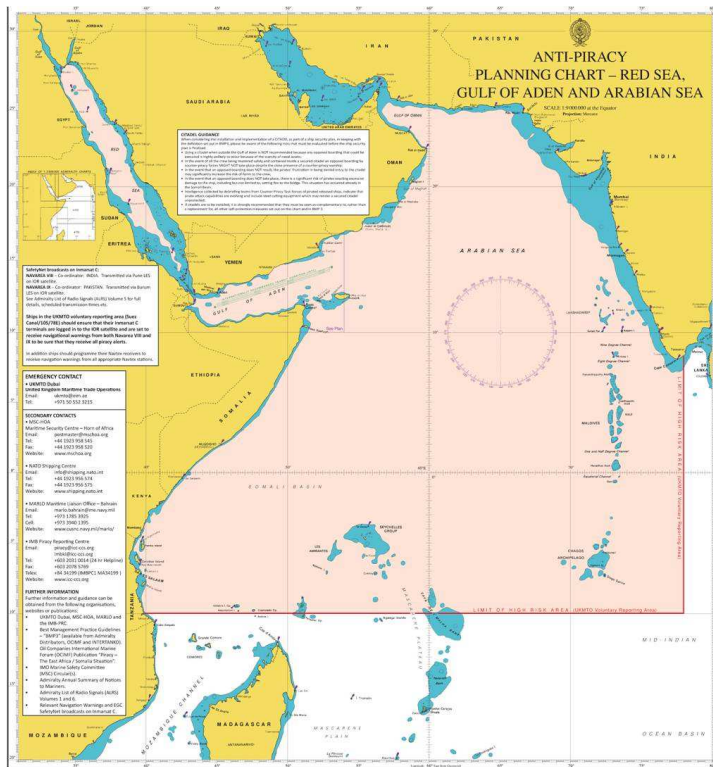

Obr. 1 Hlavní dopravní trasy Indický oceán
Zdroj: onwar.eu

Obr. 2 Území operace mise Ocean Shield

Zdroj: nato.int

obr. 3: Území operace Atalanta zdroj: EU NAVFOR